

Motion till riksdagen 2018/19:2827

av Erik Bengtzboe m.fl. (M)

Universitet och högskolor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera Ledningsutredningens rekommendationer och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra rollen för rektorer och för lärosätenas styrelser och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att jämföra utbildningars kvalitet mellan olika lärosäten och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten att förstärka det tekniska basåret och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att akademiska utbildningar bör redovisa kvalitet och jobbchans genom att en nationell rankningslista inrättas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka Universitetskanslersämbetets kvalitetsutvärdering och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökad genomströmning och åtgärder som säkerställer att heltidsstudier motsvaras av heltid, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge lärosätena i uppdrag att redovisa hur de systematiskt arbetar för att förbättra studenters inlärningsmiljö, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att klargöra principerna för den modell enligt vilken resurser till forskning ska fördelas och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om breddad rekrytering och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nytt resurstilldelningssystem och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna till ett ökat samarbete mellan lärosäten och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge lärosätena i uppdrag att utarbeta en strategi om digitalisering och modern teknik och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om snabbare och bättre validering av utländska studier och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige är en kunskapsnation. Vår befolkning är välutbildad, vården är modern och vår industri är högteknologisk. Detta är resultatet av en lång svensk tradition när det gäller att satsa på både bildning och god utbildning, som är tillgänglig för alla. Vi vet att utbildning, forskning och entreprenörskap lägger grunden för framtidens arbetsmarknad. Därför är Moderaterna tydliga med att Sveriges ambitioner ska vara höga. Vi ska ha en internationellt sett hög kvalitet på våra utbildningar och använda resurserna på ett effektivt sätt så att studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov tillgodoses. Under åren 2006 till 2014 gjorde Moderaterna och alliansregeringen historiskt stora satsningar inom utbildnings- och forskningsområdet för att Sverige även i framtiden ska vara en modern och innovativ kunskapsnation. Något som är helt avgörande för ett litet och exportberoende land.

Utvärdera Ledningsutredningens rekommendationer

I en globaliserad och föränderlig värld ställs stora krav på ett strategiskt ledarskap. Det gäller också för universitet och högskolor. Det finns flera studier som visar att ett välfungerande och akademiskt ledarskap har stor betydelse för att den vetenskapliga kvaliteten i utbildning och forskning är hög. Intressant i sammanhanget är att många av de förslag som florerar i diskussioner som rör högre utbildning och forskning äger universitet och högskolor mandat att genomföra. Exempel kan vara att stimulera ökad mobilitet mellan lärosäten, att erfarenheter från arbetsliv ska kunna vara meriterande, att införa ”sabbaticals”, att belöna pedagogisk skicklighet med mera.

Ledningsutredningen, som presenterades i november 2015, innehåller ett 50-tal utvecklingsförslag för lärosätena. Utredningen behandlar bland annat hur de akademiska ledarna och kollegiala organen kan få ett utvecklat och förtydligt uppdrag. Vi anser att Ledningsutredningens rekommendationer bör utvärderas år 2019.

Tydliggör rollen för rektorer och för lärosätenas styrelser

Det är av vikt att styrelser vid universitet och högskolor har den kompetens som krävs för att svenska lärosäten ska kunna hålla en internationellt sett hög kvalitet. Kompetens och sammansättning spelar stor roll för hur en styrelse fungerar. IVA har presenterat en rapport inom ramen för projektet ”Utsiktsplats forskning” som behandlar just utmaningar och utvecklingspotential avseende universitets- och högskolestyrelser. Där föreslås bland annat att rekryteringen av nya ledamöter till en styrelse ska vara grundad på definierade kompetensprofiler och att hänsyn ska tas till lärosätets sammantagna behov.

Moderaterna anser att regeringen bör tydliggöra rollen för lärosätenas styrelser. Under de senaste åren har regeringen agerat otydligt då det gäller rektorsbeslut om

geografisk förläggning av lärosätens utbildning och forskning. Därför måste rektors mandat i frågor som dessa förtydligas. Högre utbildning och forskning är en i högsta grad internationell verksamhet. Det innebär att tillståndsgivning som rör lokalisering av eventuell verksamhet i andra länder måste ses över.

Stärk Universitetskanslersämbetets kvalitetsutvärderingsarbete, jämför utbildningars kvalitet mellan olika lärosäten och inför en rankinglista

Kvalitetsutvärderingen hos Universitetskanslersämbetet bör förstärkas. Utbildningar ska bedömas och utvärderas utifrån akademiska framgångar, men också hur bra studenterna lyckas när de väl lämnar utbildningen, till exempel vad gäller lön, jobbchanser, entreprenörskap med mera. För att göra det lättare för studenter att jämföra kvaliteten på olika utbildningar bör en nationell rankinglista av program och kurser på landets universitet och högskolor inrättas. Kvalitetsmått som ska avgöra rankingen bör bland annat innehålla arbetsmarknadsetablering efter avslutad examen. Denna information ska publiceras och göras tillgänglig inför kursval. Den ska också användas som del av underlaget för beslut om nedläggning av utbildningar som inte håller måttet.

Tekniskt basår

För den som vill bli ingenjör, men som saknar rätt förkunskaper, är basåret en väg in till högskolan. I dag erbjuder ett 20-tal universitet tekniska eller naturvetenskapliga basår för studenter som inte är behöriga till ingenjörsutbildningen och andra naturvetenskapliga utbildningar. Söktrycket är högt. Ändå finns inga särskilda medel för basår, utan programmen finansieras med pengar som är avsedda till vanlig högskoleutbildning. Mot denna bakgrund vill Moderaterna genomföra en förstärkning av det tekniska basåret.

Ökad genomströmning och åtgärder som säkerställer att heltidsstudier motsvaras av heltid

Förutsättningar för en god genomströmning handlar om den tid som studenter faktiskt ägnar åt sina studier. Det finns flera rapporter som vittnar om att studier som räknas som heltid, det vill säga 40 timmar per vecka, ibland har mycket låg andel lärarledda timmar och hög andel självstudier. Detta är inte rimligt och måste ingå vid utvärderingar av kvalitet och i lärosätenas egna uppföljningar. Moderaterna vill att regeringen vidtar åtgärder för att se till att studietiden följs upp och att kvaliteten höjs på de utbildningar som inte motsvarar heltid. Moderaterna anser att det ska vara möjligt för intresserade att kunna jämföra utbildningars kvalitet mellan olika lärosäten men också hur kvaliteten har utvecklats vid enskilda lärosäten. Därför bör man se över hur mer data på området kan samlas in och offentliggöras av Universitets- och högskolerådet (UHR). Antal timmar lärarledd undervisning bör även redovisas.

Det är också viktigt att följa upp studiesituationen för personer med funktionsnedsättningar eller psykiska besvär. I en rapport från Högskoleverket (2010:20) konstateras att "en relativt stor andel av studenterna i den här undersökningen anger att deras studier försväras av kronisk sjukdom, fysisk funktionsnedsättning, psykiska besvär eller andra

hälsoproblem och av problemen anger de flesta psykiska besvär”. Detta är viktiga signaler som måste tas på allvar.

Internationellt mäts genomströmning som studietid till avklarad examen. Det är dock en stor andel svenska studenter som inte tar ut sina examensbevis, något som kan försämra deras möjlighet till internationell rörlighet som yrkesverksamma. Enligt högskoleförordningen är det den enskilde studenten som ska ta initiativ till att examensbevis utfärdas. Detta bör ändras och anpassas till de förhållanden som råder i omvärlden. Tidigare universitetskanslern Lars Haikola föreslår i en utredning (SOU 2015:70) att lärosätena ska få detta ansvar och att ändringen genomförs successivt med start av yrkesutbildningar och konstnärliga utbildningar. Moderaterna vill att detta ska genomföras.

Ge lärosätena i uppdrag att redovisa hur de systematiskt arbetar för att förbättra studenters inlärningsmiljö

Enligt en enkät gjord av Sveriges Förenade Studentkårer (SFS, 2012) anser studenterna att god pedagogik är den viktigaste faktorn för effektiv inläring samtidigt som det är det område som studenterna anser har de största bristerna i högskolan. Pedagogisk skicklighet, inklusive undervisningsskicklighet, i kombination med att föreläsarna har ämneskunskaper som vilar på vetenskaplig grund är förutsättningar för en god inlärningsmiljö. Vi vill därför att man ser över om lärosätena i årsredovisningen också bör redovisa hur de arbetar för att systematiskt förbättra studenters inlärningsmiljö.

Breddad rekrytering till högskolan

Universitets- och högskolestudier ska vara en möjlighet för alla som har förutsättningar att klara av en utbildning. Moderaterna ser därför med oro på att problemen med breddad rekrytering kvarstår år efter år. Vi ser också med oro på resultaten som framgår av UKÄ:s rapport (2013:4), nämligen att genomströmningen på långa yrkesutbildningar såsom läkare, jurist, civilingenjör och psykolog är lägre för studenter som har föräldrar med förgymnasial utbildning jämfört med studenter vilkas föräldrar har en utbildning på gymnasienivå eller högre.

Ett sätt att jobba för breddad rekrytering är att studie- och yrkesvägledning stärks genom hela utbildningskedjan samt att universitet och högskolor ökar dialogen med grund- och gymnasieskolor. Ur såväl jämställdhets- som jämlikhetssynpunkt är det viktigt att inspirera fler att studera vid universitet och högskolor. Lärosätena får dock aldrig ge avkall på att upprätthålla kvaliteten i verksamheten. Under 2017 presenterade regeringen ett nytt förslag på området. Lagförslaget innebar att lärosätena framdeles inte bara ska motverka social snedrekrytering utan också ”vidta åtgärder för att främja att personer från olika delar av landet oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder eller social bakgrund ska söka, påbörja och fullfölja en högskoleutbildning” (Utbildningsdepartementets promemoria 2017-07-18).

Moderaterna menar att förslaget bör avslås med tanke på att det hänvisar till det arbete som lärosätena redan bedriver på området. Samtidigt vill vi betona att det är individen själv som måste ta ansvar för sina studier. Att bredda deltagandet är naturligtvis viktigt men det är inte ett ansvar som bara kan läggas på universitet och

högskolor. Grundläggande för framgångsrika högskolestudier är tvärtom att kunskap och motivation skapas redan i grund- och gymnasieskolan.

Ett nytt resurstilldelningssystem

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har haft i uppdrag att följa upp vilka effekter Alliansens kvalitetsförstärkning av utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap (Humsam) har haft på kvaliteten i utbildningarna och resultaten var dessvärre nedslående. UKÄ finner att de stora resursförstärkningar som gjordes av alliansregeringen endast lyckades kompensera för tidigare massutbyggnad av studieplatser.

Regeringen har tillsatt en utredning för att se över resurstilldelningssystemet. Det är bra. Moderaterna anser att effektivitet och kvalitet bör vara vägledande när ett nytt resurstilldelningssystem tas fram. Ett reformerat system bör bland annat i högre grad premiera akademisk kvalitet, genomströmning, samverkan samt etablering på arbetsmarknaden efter avslutad examen.

Utred möjligheterna till ett ökat samarbete mellan lärosäten

Vi lever och verkar i en global värld. Arbetslivets förutsättningar och behov ändras snabbt. Det ställer krav på att lärosätena har och erbjuder ett relevant utbud av utbildningar. Denna omvärldsbevakning är inget som universitet och högskolor ensamt klarar. Istället behövs en ökad dialog med arbetsliv och olika branschorganisationer men också mellan lärosäten. Vi behöver utbilda till en framtid – inte dåtid – och vi behöver se till att det finns möjlighet att utbilda sig till de yrken där det råder arbetskraftsbrist. Enligt olika undersökningar anser arbetslivet att det idag har mycket små förutsättningar att lokalt påverka utbildningsutbud och utbildningars innehåll. Detta bör åtgärdas och lärosätenas dialog med arbetslivet öka.

Alliansregeringen införde en stimulanspeng för lärosäten som ville öka sin samverkan. Detta fick till följd att några lärosäten knöt sig mycket nära varandra och till och med gick samman såsom Växjö universitet och Högskolan i Kalmar. Det är dock inget självändamål att lärosäten ska fusionera helt och hållet, men däremot är det viktigt att lärosätena i högre grad samverkar då det gäller utbildningsutbud, dimensionering av utbildningsprogram, forskning med mera. Ökad samverkan på dessa områden bör premieras och hinder för detta undanröjas. Som exempel kan nämnas att lärosäten som samverkar om utbildningar, och som då använder forskningsanknutna universitetslärare från ett annat lärosäte, kan missgynnas vid bedömning av utbildningars kvalitet. Detta måste ändras.

Ge lärosätena i uppdrag att utarbeta en strategi om digitalisering och modern teknik

Modern teknik står inte i något motsatsförhållande till traditionell lärarledd undervisning, utan skall snarare ses som ett komplement när det kan användas för att förbättra undervisningen och höja kunskapsresultaten. Moderaterna vill att lärosätena redovisar infrastrukturella behov och förutsättningar för att anpassa utbildningar till modern teknik. På sikt bör en strategi för digitalisering av universitet och högskolor tas fram.

Arbetet med onlineutbildningar, såsom flexible learning och Massive Open Online Courses (MOOCs), är relativt vanligt på våra lärosäten. Olika studenters levnadsförhållanden och inlärningsstil kan därmed tillgodoses på ett bättre sätt. För att förenkla situationen för studenter är det dock önskvärt att den här typen av digitala utbildningsplattformar samordnas i högre grad än vad som nu är fallet och att goda exempel sprids.

Statistiken visar att hälften av de som studerar fristående kurser studerar på distans samt att distansutbildningar är extra vanligt bland personer som har en tidigare examen. Distansutbildningar synes därför vara goda alternativ också för vidare- och fortbildning. Det är hög tid att regeringen undanröjer hinder och tydliggör vad som gäller för svenska lärosäten som vill införa onlineutbildningar.

Snabbare och bättre validering av utländska studier

En paradox på svensk arbetsmarknad är att det kan råda ”brist på personal” samtidigt som många utlandsfödda med hög kompetens inte får jobb. Det går att ha parallella processer där den invandrade samtidigt lär sig svenska, får sin utbildning bedömd och kan komplettera sin utbildning. I Sacos rapport Vad kostar en akademiker? (2015) visar beräkningar att en svenskutbildad läkare kostar 3,2 miljoner kronor om man tittar på hela utbildningskedjan.

Jämförelsevis kostar kompetenskomplettering för en invandrad läkare en tiondel så mycket, vilket visar att det även ur ett ekonomiskt perspektiv är viktigt att vi blir bättre på att ta tillvara den kompetens som Sverige får genom de som kommer hit. KPU-utbildningar är därvid en viktig möjlighet som fler lärosäten bör erbjuda. Vi befinner oss i en situation där vi inte har tillräckligt med arbetskraft inom många områden. Samtidigt vet vi att det i dag finns nyanlända i Sverige som har den kompetens och utbildning som vi behöver. Men för att komma in på arbetsmarknaden behöver deras kompetens valideras. I dag fungerar tyvärr inte vårt valideringssystem fullgott och väntetiden är orimligt lång. Så kan vi inte ha det. Därför vill vi ha en utvärdering av valideringen av bland annat hälso- och sjukvårdsyrken i syfte att effektivisera densamma.

Då det gäller validering av hälso- och sjukvårdsyrken är handläggningen mycket eftersatt. Socialstyrelsen har själv begärt att den valideringen istället bör skötas av Universitets- och högskolerådet (UHR) och vi bör se över om en sådan ordning skulle ge en bättre och snabbare validering. I de fall en validerad kompetens inte anses motsvara en formell utbildning eller examen bör man se över hur tydlig information om exakt vad som behöver kompletteras kan ges. Den sökande bör då också erbjudas studievägledning.

Erik Bengtzboe (M)

Maria Stockhaus (M)

Noria Manouchi (M)

Marie-Louise Hänel Sandström (M)